SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA 5-7-SINF O'QUVCHILARINING MA'NAVIY-AXLOQIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH IMKONIYATLARI

Azima Sayfullayeva
azimasayfullayeva@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarining 5–7-sinf o‘quvchilarida ma’naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Olingan natijalar ushbu yondashuv o‘quvchilarda mas’uliyat, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni rivojlantirishda samarali ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so`zlar: shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, ta’lim texnologiyalari, ma’naviy-axloqiy tarbiya, 5–7-sinf o‘quvchilari, pedagogik yondashuv.

Аннотация: В данной работе анализируется педагогический потенциал личностно-ориентированных образовательных технологий в формировании духовно-нравственных качеств у учащихся 5-7 классов. Полученные результаты показывают, что данный подход эффективен в развитии ответственности, самостоятельного мышления и социальной активности у учащихся.

Ключевые слова: личностно-ориентированное образование, образовательные технологии, духовно-нравственное воспитание, учащиеся 5-7 классов, педагогический подход.

Abstract: This thesis analyzes the pedagogical potential of person-centered educational technologies in the formation of spiritual and moral qualities in students in grades 5–7. The results obtained show that this approach is effective in developing responsibility, independent thinking and social activity in students.

Keywords: person-centered education, educational technologies, spiritual and moral education, students in grades 5–7, pedagogical approach.

Bugungi globallashuv jarayonida ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri o‘quvchilarda nafaqat bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, balki ularning ma’naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirishdir[13]. Chunki barkamol shaxsni tarbiyalash faqat akademik bilim bilan cheklanmaydi, balki uning ichki qadriyatlari, jamiyatga munosabati va axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyati bilan ham bevosita bog‘liqdir[14].

5–7-sinf o‘quvchilari psixologik va ijtimoiy rivojlanishning muhim bosqichida bo‘lib, bu davrda ularda dunyoqarash shakllanadi, ijtimoiy me’yorlar va axloqiy tushunchalar mustahkamlanadi. Shu sababli aynan shu yoshda to‘g‘ri pedagogik yondashuvlarni qo‘llash juda katta ahamiyatga ega.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziga qo‘yadi va uning individual qobiliyatlari, qiziqishlari hamda ehtiyojlarini inobatga oladi[15]. Bu yondashuv an’anaviy “o‘qituvchi markazli” tizimdan farqli ravishda o‘quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarini qo‘llash natijasida o‘quvchilarda nafaqat bilim sifati oshadi, balki ular jamiyatda o‘z o‘rnini topa oladigan, ma’naviy jihatdan yetuk shaxs bo‘lib shakllanadi[16].

Ta`lim va texnologiyalar jadal suratlarda rivojlanib borayotgan ayni vaqtda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, o‘quvchilarni har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlovchi va ma’naviy-axloqiy jihatdan barkamol shaxs sifatida tarbiyalashni asosiy maqsad qilib qo‘ymoqda[17]. Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchi shaxsini rivojlantirish, uning ehtiyojlarini inobatga olish va individual yondashuv asosida ta’lim tashkil etish global ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylanib bormoqda. Xalqaro tashkilotlar ta’limda asosiy maqsad o‘quvchining faqat bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini rivojlantirish emas, balki uning ma’naviy-axloqiy sifatlarini shakllantirish ekanini ta’kidlaydi.

[13] Serikov V.V. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim: nazariya va amaliyot. – Moskva: Pedagogika, 2004.
[14] Yakimanskaya I.S. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari. – Moskva: Akademiya, 2002.
[15] Xutorskoy A.V. Zamonaviy didaktika. – Sankt-Peterburg: Piter, 2010.
[16] Yakimanskaya I.S. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari. – Moskva: Akademiya, 2002.
[17] Bespalko V.P. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Moskva: Pedagogika, 2005.

Ayniqsa, umumiy o‘rta ta’lim bosqichida o‘quvchilarning shaxsiy imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi[18]. Shu nuqtayi nazardan, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarini ta’lim jarayoniga joriy etish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanmoqda. Aynan shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari o‘quvchini markazga qo‘ygan holda, uning axloqiy ongini, qadriyatlarini, ijtimoiy xulq-atvorini shakllantirishga keng imkon yaratadi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari o‘quvchining individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishga asoslanadi. Ushbu yondashuv o‘quvchining mustaqil fikrlashi, o‘zini anglash jarayoni va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari masalasi zamonaviy pedagogika fanida muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi[19]. Ushbu yondashuvning nazariy asoslari ta’lim jarayonida o‘quvchining shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olishga qaratilgan bo‘lib, ko‘plab olimlar tomonidan ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Pedagogika sohasidagi tadqiqotlarda shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning mohiyati va uning afzalliklari keng yoritilgan. Xususan, V.V. Serikov, I.S. Yakimanskaya, A.V. Xutorskoy kabi olimlarfikriga ko`ra shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziga qo‘yuvchi pedagogik tizim sifatida aytishimiz mumkin. Ularning ilmiy qarashlarida o‘quvchining mustaqil fikrlashi, o‘zini anglash jarayoni va ijodiy faolligini rivojlantirish shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning asosiy vazifalari sifatida belgilangan. Ma’naviy-axloqiy tarbiya masalalari ham pedagogik adabiyotlarda keng o‘rganilgan[20]. O‘zbekistonlik pedagog olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda o‘quvchilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ta’lim va tarbiyaning uzviy bog‘liqligi alohida ta’kidlanadi. Jumladan, ma’naviy tarbiyani shakllantirishda milliy qadriyatlar, urf-odatlar va ijtimoiy muhitning o‘rni muhim ekanligi qayd etiladi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarining o`rta ta`limda ma`naviy-axloqiy tasiri masalasi zamonaviy pedagogika fanida muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi[21]. Ushbu yondashuvning nazariy asoslari ta’lim jarayonida o‘quvchining shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olishga qaratilgan bo‘lib, ko‘plab olimlar tomonidan ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

O‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy sifatlari darajasi maxsus ishlab chiqilgan mezonlar asosida aniqlanib, tajriba oldi va tajriba yakunidagi ko‘rsatkichlar taqqoslandi[22]. Olingan natijalar statistik tahlil orqali umumlashtirilib, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarining samaradorligi aniqlashtirildi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot maqsadiga erishish, ishonchli va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini berdi.

[18] Zunnunov A., Mahkamov U. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2018.
[19] Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta’lim sifatini boshqarish. – Toshkent: Sharq, 2016.
[20] Avliyoqulov N.X. Zamonaviy o‘qitish texnologiyalari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017
[21] Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
[22] Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 1916.

Tadqiqot jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ta’lim jarayonini tashkil etishning imkoniyatlari va natijalari o‘rganiladi. Maqolada shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarini qo‘llash asosida 5–7-sinf o‘quvchilarining ma’naviy-axloqiy sifatlaridagi o‘zgarishlar tahlil qilindi. Pedagogik tajriba-sinov ishlari davomida o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy rivojlanish darajasi tajriba oldi va tajriba yakunida qiyosiy o‘rganildi[23]. Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari asosida tashkil etilgan dars mashg‘ulotlari o‘quvchilarda mas’uliyat, mustaqil fikrlash, ijtimoiy faollik va axloqiy xulq-atvor ko‘rsatkichlarining sezilarli darajada oshishiga olib keldi.

XULOSA.

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalaridan foydalanish 5–7-sinf o‘quvchilarida ma’naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishda samarali hisoblanadi.

Olingan natijalarga asoslanib, quyidagi amaliy tavsiyalarni berish mumkin: dars jarayonida o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda interfaol metodlardan keng foydalanish, tarbiyaviy mazmundagi topshiriqlarni fan darslariga uyg‘unlashtirish, shuningdek, o‘quvchilar faoliyatini rag‘batlantirishga qaratilgan baholash usullarini qo‘llash maqsadga muvofiqdir. Ushbu tavsiyalarni ta’lim amaliyotiga joriy etish o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Serikov V.V. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim: nazariya va amaliyot. – Moskva: Pedagogika, 2004.

2.Yakimanskaya I.S. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari. – Moskva: Akademiya, 2002.

3.Xutorskoy A.V. Zamonaviy didaktika. – Sankt-Peterburg: Piter, 2010.

4.Bespalko V.P. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Moskva: Pedagogika, 2005.

5.Zunnunov A., Mahkamov U. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2018.

6.Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta’lim sifatini boshqarish. – Toshkent: Sharq, 2016.

7.Avliyoqulov N.X. Zamonaviy o‘qitish texnologiyalari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.

8.Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.

9.Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 1916.

10.Rogers C.R. Freedom to Learn. – Columbus: Merrill Publishing, 1983.